

A zsidóság nyelvei

*Vajon a Biblia nyelvén beszélt Dávid király?
Bibliai héber és tiberiási héber*

Biró Tamás

biro.tamas@btk.elte.hu, <http://birot.web.elte.hu>

2014. október 30.

Praktikus dolgok:

- A kurzus honlapja: <http://www.biot.hu/courses/2014-orzse/>
- Biró Tamás: biro.tamas@btk.elte.hu
<http://biot.web.elte.hu/>, <http://www.biot.hu/>
- Kérdés, óhaj, panasz („fogadóóra”): email-es egyeztetés alapján.
- Esetlegesen pótóra?

Többsnyelvűségi napló

- Sok nyelvet hall az ember az utcán, az egyetemen, stb.
- Sok nyelvet használ az ember itt-ott.
- Sok nyelven fejezi ki az ember a gondolatait.

- Többsnyelvűség
 - Egyéni szinten
 - Társadalmi szinten
- Kódkeverés, kódváltás

Többsnyelvűség a zsidó társadalomban

- *A kind iz dos a goldene*
- *Got fun Avrohom*
- Ajánlott olvasmány (valaki vállalja?):

Benjamin Harshav: Essay on Multilingualism. In: Marvin Herzog et al. (eds.), *Eydes: Evidence of Yiddish Documented in European Societies, The Language and Culture Atlas of Ashkenazic Jewry*. Tübingen: Niemeyer, 2008.

Milyen nyelven beszélt
Dávid király?

A héber nyelv korszakai

- Dobos Károly, *Sém fiai*, 164—180.
- A héber nyelvtörténet korszakai:
 - [0. Proto-héber / prebiblikus korszak]
 - 1. Bibliai héber
 - 1.1 Archaikus/ preklasszikus BH; 1.2. Klasszikus BH; 1.3. Kései BH
 - 1a. Bibliai héber 1b. Feliratos héber (déli és északi)
 - 1.4. „Biblia utáni BH”, qumráni héber
 - 2. Rabbinikus/misnai héber
 - 2.1. Tanaitikus korszak 2.2. Amórai korszak
 - 3. Középkori héber: „egy holt nyelv ezer virágba borul”
 - 4. Modern / Izraeli héber
Haszkala; nyelvújítás; Izrael Államának a nyelve

Mi az hogy „bibliai héber”?

- A Héber Biblia nyelve... (kivéve az arámi nyelvű részeket)
- ...amely a Biblia keletkezésének idején beszélt nyelvet tükrözi.

- Tényleg ennyire egyszerű?

A Héber Biblia, ahogy az a kezünkben van

- Mássalhangzós szöveg:
 - Keletkezése egy évezredet fed le – közben a nyelv sokat változhatott
 - Forráskritika, redakciókritika, szóbeli és írásbeli hagyományozás
- Magánhangzóval is ellátott szöveg:
 - Szóbeli hagyományozás az elmúlt 3000 év első kétharmadában
 - Tiberiási maszóra
 - Különböző kiejtési hagyományok

Tiberiási héber vs. Történeti héber

- Bibliai héber (BH) jelentheti:
- Tiberiási héber (TH) / maszoretikus héber (MH)
Az a nyelv, amelyet a Héber Biblia standard kiadásában találunk.
- „Történeti héber” / „júdeai nyelv” / „a kánaáni nyelv júdeai dialektusa” / „vaskori irodalmi héber”.
Az a nyelv, amelyet a Héber Biblia keletkezésének korában használtak.

Házi feladat

Következő órára: olvasandó és házi feladat

1. Olvasandó: Kenesei István (szerk.): *A nyelv és a nyelvek* (sok kiadás, pl. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1995). 10. fejezet, „A nyelvek sokfélesége”.

2. Nyelvek összehasonlítása:

- Keressen hasonlóságokat és különbségeket kedvenc nyelvei között.
- Például:
 - Magyarul *televízió*. Héberül *televiziya*. De németül *Fernseher*.
 - Magyarul *vel-em, vel-ed*, stb. Héberül *it-i, it-cha*, stb. De angolul *with me, with you...*
 - Magyarban és angolban nincsenek nemek, nincs [x] hang. Héberben, németben van.
- Az összefoglalót küldje el emailben a *biro.tamas@btk.elte.hu* címre.
- **Határidő**: november 5., szerda dél (12:00).

Viszlát jövő szerdán!